

HUMANITIES INSTITUTE
Feruza Shermatova-Omerani, Ph.D.

SONBAHARDA / KEÇ KÜZDÖ (1969) *Asanbek Stamov (1938-2010)*

Kaynakçalar:

Stamov, T. (1969). *Kech kuzdo: Povestter jana angemeler* [Late autumn: Novellas and short stories]. Kyrgyzstan.

Stamov, A. (1986). *Pozdney osen'yu: Povesti* [Late autumn: Novellas] (L. Lebedeva, Trans.). Molodaya gvardiya.

GENEL BILGI

Yazar

Kırgızistan Cumhuriyeti Halk Yazarı Asanbek Stamov, 28 Ağustos 1938'de, günümüzde Kırgızistan'ın Moskova ilçesi sınırları içinde bulunan Murake köyünde doğdu.

1962 yılında Kırgız Devlet Üniversitesi Kırgız Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. Aynı yıl meslek hayatına Tokmok şehrindeki Toktogul Yatılı Okulunda öğretmen olarak başladı.

1964-1966 yılları arasında Devlet Radyo Komitesinde editör ve kıdemli editör olarak görev yaptı. 1967-1969 yıllarında Kırgızistan Devlet Yayınevinde kıdemli editör olarak çalıştı.

1969-1971 yılları arasında Kırgızistan Komünist Partisi Merkez Komitesinde görevli olarak çalıştı. Bu kurum, Sovyet yönetimi altında Kırgızistan'daki en önemli siyasi karar alma merkezlerinden biriydi. 1971-1973 yılları arasında Kırgızistan Devlet Yayınevinin müdürlüğünü yürüttü.

1973 yılında, Sovyetler Birliği'ne bağlı Kırgızistan'ın o dönemdeki yönetim organı olan Kırgız Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin Kültür Bakanı Birinci Yardımcılığına atandı. 1985-1987 yılları arasında, cumhuriyetin devlet televizyonu ve radyo yayınlarından sorumlu Devlet Televizyon ve Radyo Komitesi'nin başkanlığını yaptı. 1985-1990 yılları arasında ise Kırgız Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin yasama organı olan Yüksek Sovyet'te milletvekili olarak görev yaptı.

1987 yılında Kırgızistan Yazarlar Birliği bünyesindeki Edebî Eserleri Tanıtma Bürosunun müdürlüğüne getirildi. 1989 yılında *Chalkan* dergisinin genel yayın yönetmeni oldu. 1990'dan 1992 yılında emekli oluncaya kadar *Uchkun* Devlet Konserinin başkanlığını yürüttü.

Asanbek Stamov, 7 Ağustos 2010 tarihinde hayatını kaybetti. 17 Eylül 2013 tarihinde Kırgızistan Millî Kütüphanesinde, doğumunun 75. yıl dönümünü anmak amacıyla "Asanbek Stamov: 75 Yılı" başlıklı kitap ve görsel sergi açıldı.

Edebî Kariyeri

Asanbek Stamov edebiyat dünyasına 1959 yılında, *Ata (Baba)* adlı uzun öyküsünün *Ala-Too* dergisinde yayımlanmasıyla adım attı. İlk kitabı *Taanışuu (Tanışma)*, 1966 yılında Kırgızistan Yayınevi tarafından yayımlandı. 1975 yılında *Cañı tuugan (Yeni Akraba)* adlı uzun öyküsüyle Kırgızistan Lenin Kom-somolu Ödülü'ne layık görüldü.

Taanışuu (Tanışma), *Keç küzdö (Sonbaharın Sonlarında)*, *Cañı tuugan (Yeni Akraba)*, *Nöşördön kiyin (Sağanak Sonrası)*, *Ak kar (Beyaz Kar)*, *Col boyunda calgız tam (Yol Kenarındaki Yalnız Ev)*, *Egiz tal (İkiz Ağaçlar)* ve *Çüy dastandarı (Çüy Destanları)* adlı öykü ve uzun öykü kitapları Moskova'da yayımlandı ve *Kırgız Yazarları Antolojisi*nde yer aldı. Ayrıca Türk yazar Aziz Nesin'in ve Tatar şair Musa Celil'in eserlerini çevirdi. Stamov'un kendi eserleri de çeşitli yabancı dillere çevrildi.

Kırgızistan'ın bağımsızlığını kazanmasının ardından Stamov, yaklaşık yirmi yıl boyunca Kırgız halkının tarihini araştırdı ve özellikle 16. yüzyıldan sonraki döneme odaklandı. Bu araştırmalarının sonucunda *Han Teyiş* adlı tarihî romanını kaleme aldı. Ölümünün ardından ailesi, bütün eserlerini 12 ciltlik bir külliyat halinde yayımladı.

Eser

Asanbek Stamov'un *Sonbaharda (Keç Küzdö)* adlı novellası, 1969'da Frunze'de Kırgızistan Yayınevi tarafından çıkarılan *Keç Küzdö: Povestter jana Angemeler* adlı kitapta ilk kez yer aldı. Larisa Lebedeva'nın Rusçaya çevirdiği novella ise 1986'da *Pozdney osenyu (Sonbaharda)* adıyla basıldı.

Eserin adındaki sonbahar, Akılbek'in hayatında bir dönemin sona erişini simgeler. Yitirdiği aşk, yalnızlığı ve gerçekleşmeyen hayalleri, geçmişte bıraktığı bir dönemin izlerini taşır. Ancak sonbahar, burada her şeyin sonu değildir. Novellanın sonunda Akılbek yeniden geleceğe dair umut beslemeye başlar. Böylece sonbahar, bir dönemin kapanışını simgelerken yeni bir hayatın başlangıcına da işaret eder.

Arka Plan

Novellanın arka planında, Sovyet yıllarında değişen Kırgızistan vardır. Kentleşme, eğitim olanaklarının artması ve şehir yaşamının yaygınlaşması, toplumda yeni bir yaşam biçiminin ortaya çıkmasına yol açar. Akılbek'in yaşamı da bu değişimle birlikte şekillenir. Anne ve babasını küçük yaşta kaybettikten sonra Frunze'de büyür, eğitimi tamamlar ve bilim insanı olur. Şehirde yaşasa da köyüyle ve geçmişiyle bağını sürdürür. Meslek yaşamı, Komünist Parti'de üstlendiği görevler, ailesinin beklentileri ve köye dair anıları aracılığıyla dönemin toplumsal ortamı da novellada kendine yer bulur.

Bununla birlikte Stamov, daha çok Akılbek'in kişisel yaşamına ve duygularına odaklanır. Yaşadığı kayıplar, yarım kalan aşkı, dostlukları ve yalnızlığı onun dünyasında önemli bir yer tutar. Mesleğinde başarılı olmasına rağmen özel yaşamında istediği mutluluğa ulaşamamıştır. Çevresine karşı sorumlulukları ile kendi istekleri arasında kalan Akılbek, bir yandan geçmişiyle hesaplaşırken bir yandan da bundan sonra nasıl bir yaşam kuracağını düşünür. Böylece novella, Sovyet dönemi Kırgızistan'ındaki toplumsal değişimlerin yanı sıra sevgi, yalnızlık ve hayata anlam verme arayışına da yer verir.

KİŞİLER

Akılbek — Novellanın başkahramanı. Bilim insanı, gazeteci ve öğretmen.

Makış — Akılbek'in ilk aşkı ve ilk nişanlısı.

Carkın — Akılbek'in ikinci nişanlısı. Ani ölümü Akılbek'i derinden etkiler.

Sapar — Akılbek'in arkadaşı.

Esen — Carkın'ın eski kocası ve şair.

Sadırbay — Kolhoz başkanı. Akılbek tarafından hakkında gerçekler açığa çıkarılır.

ÖZET

Novella, Kırgız bilim insanı, gazeteci ve öğretmen Akılbek Bektemirov'un yaşamını anlatır. Hikâye onun gençlik yıllarından başlar; aşkları, meslek yaşamı ve yaşadığı kayıplarla devam eder.

Akılbek gençliğinde Frunze'de tıp okuyan Makış'la nişanlıdır. İkisi evlenip bir yuva kurmayı planlar. Ancak Akılbek, Frunze'de kalıp eğitime devam etmek yerine Celal-Abad'a gidip gazetecilik yapmaya karar verir. Makış onun gitmesini istemez. Bu konuda anlaşamayınca nişanları bozulur ve yolları ayrılır. Makış daha sonra başka biriyle evlenir, ancak bu evlilik uzun sürmez. Akılbek ise yıllar geçse de Makış'la ayrılmalardan dolayı pişmanlık duymaya devam eder.

Celal-Abad'da gazetecilik yaparken kolhoz başkanı Sadırbay'ın raporlarda sahtecilik yaptığını ve çiftçilere baskı uyguladığını öğrenir. Kendisine yapılan uyarılara rağmen Akılbek geri adım atmaz ve gerçek durumu anlatan bir yazı yayımlar. Yazının ardından Sadırbay görevden alınır, Akılbek ise gazetedeki işini kaybeder. Daha sonra Oş'a gider ve sekiz yıl öğretmenlik yapar. Bu yıllarda öğretmenliğin sevdiği bir meslek olduğunu fark eder.

Yıllar sonra Frunze'ye dönen Akılbek artık kırklı yaşlarındadır. Bilimsel çalışmalarına devam eder, tezini tamamlar ve monografisi basılır. Bu sırada Carkın adlı genç bir kadınla nişanlıdır. Carkın'ın ciddi bir

kalp rahatsızlığı vardır. Akılbek şehir dışındayken Carkın kalp krizi geçirerek hayatını kaybeder. Carkın'ın ölümü Akılbek'i derinden sarsar.

Bu kaybın ardından Akılbek işine eskisi gibi devam edemez ve araştırma enstitüsündeki görevini kaybeder. Bunun üzerine Frunze'den ayrılarak Kara-Balta yakınlarındaki Diykan-Kıştak köyünde bir yatılı okulun müdürü olmaya karar verir.

Yeni görev yerine giderken Makış'ın bölgedeki hastanenin başhekimi olduğunu öğrenir. Yıllar önce ayrıldığı ilk aşkının yeniden hayatına girmesi, Akılbek'in geçmişini yeniden düşünmesine ve geleceğe dair yeni umutlar beslemesine yol açar.

OLAYLAR

Carkın

Gecenin Ardından Akılbek bir önceki akşam birilerinin evinde misafir olmuştu. Kırgızlar misafirperverlikleriyle tanınır; ev sahipleri onu çok güzel ağırlamış ve bol çeşitli, güzel bir akşam yemeği ikram etmişlerdi. Akılbek de biraz içki içmişti. Ertesi sabah kendini çok kötü hissediyordu. Yataktan kalkmak bile istemiyordu. Gece geç saatlerde Moskvich marka bir arabayla eve getirildiğini hatırladı.

O sabah arkadaşı Mukaş onu ziyarete geldi. Mukaş ile Akılbek üniversitede birlikte okumuşlardı. Mukaş şimdi bir okulda çalışıyordu. Akılbek ise bilimsel çalışmalarını sürdürüyor ve doktora tezini yazıyordu. Akılbek bekârdı. Mukaş'ın ise bir eşi ve beş çocuğu vardı.

Bir Erkeğin Mutluluğu Mukaş, arkadaşı Akılbek'i kendi evine davet etti. Onun için bir kuzu kesip çok özel bir yemek hazırlamak istiyordu. Beş çocuk babası olan Mukaş, kendi ailesiyle büyük bir gurur duyuyordu. Akılbek'e bir erkeğin sahip olabileceği en büyük mutluluğun bir aile kurmak olduğunu anlattı. Sonra da Akılbek'e neden hâlâ bekar kaldığını, niçin evlenmediğini sordu. İki arkadaş aralarında konuşmaya devam ederken aniden telefon çalmaya başladı. Arayan kişi editördü ve Akılbek'e monografisinin sonunda basıldığını haber vermek için aramıştı. Akılbek bu güzel haberi duyunca son derece mutlu oldu. Bu telefon, onun çok uzun bir zamandır beklediği türden bir aramayı ifade ediyordu. Bir süre geçtikten sonra Mukaş evden ayrıldı. Akılbek odada yeniden tek başına kaldı. Aynaya doğru yönelip kendi yüzüne baktı. Eskisine kıyasla çok daha yorgun ve yaşlı görüldüğünü düşündü. Sahip olduğu bedenden ve dış görünüşünden hiç memnun değildi. Çok daha genç, yakışıklı ve hayat enerjisiyle dolu olduğu eski günleri hatırladı.

Kara Ejderha ve Beyaz Yılan Akılbek rüyasında her yanı kır çiçekleriyle kaplı geniş bir ova gördü. Kuşlar ötüyordu ve bu güzel düzlük son derece huzurlu görünüyordu. Ancak birdenbire karşısına kocaman, siyah bir ejderha çıktı. Ejderha ona saldırdı; Akılbek yere düşmeden hemen önce siyah bir taş fark etti. Sık sık ejderhalarla ilgili rüyalar görürdü. Ne zaman ejderha görse, bunun iyi şans getiren bir işaret olduğunu düşünürdü. Bu rüya ona Sovyet döneminde Kara-Suu yaylasında geçen çocukluk günlerini hatırlattı. Çobanlar kış mevsimini özel olarak inşa edilmiş evlerde ve barınaklarda geçirirdi. Yöre halkı yaylanın beyaz bir yılan tarafından korunduğuna inanırdı. Yılan-ejderhalar hakkında anlatılan pek çok efsane vardı. Akılbek bir defasında orada çıkan yangında yanmış yılanlar görmüştü. Aralarında, ölmeden önce hayatta kalmak için çırpınan beyaz bir yılan da vardı.

Komşular Akılbek evden çıkarken komşusu Nadya ile oğluna rastlar. Nadya, oğlunun hasta olduğunu ve onu doktora götürdüğünü söyler. Nadya ile kocası Marat mutlu bir çifttir. Onların aile yaşamını gören Akılbek biraz imrenir.

Nadya'nın annesi Matrena Vlasovna da Akılbek'in iyi görünmediğini fark eder ve neyi olduğunu sorar. Akılbek o gün işe gitmek istemediğini söyler. Komşuları ayrıca genç bir adamın gelip onu aradığını anlatır. Matrena Vlasovna, bu gencin Carkın'ın kardeşi olduğunu söyler. Carkın, Akılbek'in daha önce onlarla tanıştırdığı genç kadındır. Akılbek, Carkın'ın tiyatrodaki oyuncu olarak çalıştığını, boşandığını ve bir çocuğu olduğunu anlatır. Matrena Vlasovna ise boşanmış olmasının önemli olmadığını söyler. Ona göre kusursuz birini aramanın anlamı yoktur. Akılbek'e, "Kusursuz kadın bulamazsın," der.

Carkın ve Sonbahar Akılbek, evlenmek istediği tek kadının Carkın olduğunu söyler. Ancak Carkın'ın kalp rahatsızlığı vardır ve o sırada hastanede yatmaktadır. Pazartesi gününe kadar hastanede kalacaktır. Matrena Vlasovna, "Merak etme," der. "İyileşir. Düşün ne zaman?" diye sorar. Akılbek, "Bir ay sonra," diye

cevap verir. Sonbahar iyice ilerlemiş, kuşlar çoktan güneye göç etmeye başlamıştır. Matrena Vlasovna mevsimin değişmesine bakıp, “Bu kış çetin geçecek,” der.

Carkın’ın Kalbi Akılbek iş yerine geldiğinde çalışma arkadaşı Eşimov’un olmadığını görür ve buna sevinir. Nedense Eşimov’dan hoşlanmaz. Aslında Eşimov’un ona yaptığı kötü bir şey yoktur, ama tavırları Akılbek’i rahatsız eder. Üstelik ortak araştırmalarına da pek katkıda bulunmaz. Akılbek çalışmak ister, ancak bir türlü dikkatini toplayamaz. İçinde bir sıkıntı vardır. Sonra Carkın’ın o gün işe dönmesi gerektiğini hatırlar. Tiyatroyu arayıp Carkın’ı sorar. Telefondaki adam, “Siz kimsiniz?” diye sorar. Akılbek, “Ben Akılbek,” diye cevap verir. Tiyatro müdürü, “Carkın bugün işe gelmedi,” der. “Kalbi yine rahatsızlanmış. Gidip onu görsen iyi olur,” diye ekler.

Carkın’ın Ölümü Akılbek Carkın’ın evini arar, ancak telefonu açan olmaz. Bir süre sonra telefonu kardeşi Samat açar. Samat hiçbir şey söylemez; ağlıyor gibidir. Biraz sonra başka biri telefonu alıp, “Akılbek, buraya gelebilir misin?” diye sorar. Akılbek Carkın’ın evine vardığında kapının önünde toplanmış bir kalabalık görür. O sırada biri dirseğine dokunur. Gelen, uzak akrabalarından birinin eşidir ve Carkın’ın öldüğünü ona sessizce söyler. Akılbek duyduğu haberle olduğu yerde donup kalır. İki genç adam ona destek olarak eve götürür. Carkın yatağında yatmaktadır. Yüzü güzel ve huzurlu görünür. Birisi, “Ne kadar güzel. Öldüğüne kimse inanmıyor,” diye fısıldar.

Carkın’ın Son Akşamı Samat, Carkın’ın cumartesi akşamı kalp krizi geçirdiğini anlatır. O akşam birlikte parkta yürürler, ancak Samat spor yapmak için bir süreliğine ayrılır. Döndüğünde Carkın’ı uzanırken bulur. Carkın kendini iyi hissetmediğini söyler. Samat ona ilaç verir; kısa süre sonra Carkın biraz toparlanır. Annesi de hasta olduğu için, ona bir şey söylememesini ister. Samat, Akılbek’e haber vermek ister, ancak Carkın onun misafirlikte olduğunu ve rahatsız edilmemesi gerektiğini söyler. Samat sonunda doktoru aradığında Carkın kusmaya başlar. Doktor geldiğinde artık yapılabilecek bir şey kalmamıştır. Samat bunları anlatırken ağlamaya başlar. Carkın son anlarında oldukça sakin görünmüştür; sanki uzun süredir mücadele ettiği hastalığının ardından ölümü kabullenmiştir. Akılbek ise Carkın’ın ölümünü kabullenemez ve büyük bir acıya kapılır.

Cenaze Akılbek dışarı çıktığında kalabalık hâlâ evin önündedir. Kırgız geleneklerine göre cenazeye katılanlar için dışarıdaki büyük ocaklarda yemek pişirilmektedir. Akılbek’in çevresinde olanlarla ilgilenecek hâli yoktur. İnsanların ne yaptığını, ne konuştuğunu bile pek fark etmez. Bazıları Carkın’ın kalp rahatsızlığının annesinden geçtiğini söyler. Bazıları da eski kocasının ona kötü davrandığını ve hastalığının bundan kaynaklandığını düşünür. Eski kocasının cenazeye gelmediği de konuşulur. Carkın’ın cenazesi evden çıkarılarak büyük bir kamyonu konur. Annesi kızına dokunarak ağlamaya başlar. Köyden gelen akrabalar da onunla birlikte ağıt yakar. Akılbek, elinde çiçeklerle süslü cenaze çelengiyle kalabalığın önünde yürür.

Cenazeden Sonra Cenazeden dönen Akılbek verandadaki koltuğa oturur. İçeri girmeye korkar. Carkın ölmüşken hayatın her zamanki gibi sürmesi ona tuhaf gelir. Bir süre sonra eve girer. Evin içi soğuk ve boş gelir. Gözü birden Carkın’ın fotoğrafına takılır. “Carkın, bugün işe gitmen gerekiyordu,” diye düşünür. “Ama ölüm seni aldı. Artık bana bir daha gelmeyeceksin. Seni kaybettim.” Akılbek ağlamaya başlar. “Beni affet, Carkın. O akşam yanında değildim.” Acı ve pişmanlık içinde uzun süre ağlar. Sonunda yorgunluktan uyuyakalır.

Dünyada Yapayalnız Akılbek sabah uyandığında, hayatın ne kadar kısa olduğunu ve olup bitenleri artık hiçbir şeyin değiştiremeyeceğini kavradı. Dünyada kendini tamamen yalnız hissetti. Arkadaşlarından hiçbiri onu aramadı, yanına da gelmedi. Telefon çaldı, fakat yanlış numara çevirmiş bir gençten başka kimse yoktu. Akılbek dostlarından destek bekledi, ancak yanında kimse yoktu onun için. Kaybolmuş ve yalnız hissettiği için evden çıktı; Dzerjinski Bulvarı boyunca merkez otogarı yönüne doğru yürümeye başladı.

Akılbek, Celal-Abad’da Geçirdiği Yılları Hatırladı

Hayata Kadeh Kaldırmak Akılbek tren garının çevresinde dolaştı. Orada, okulda birlikte okuduğu Sapar adında bir adama beklenmedik bir şekilde rastladı. “Üzgün görünüyorsun. Her şey yolunda mı? Evli misin?” diye sordu Sapar. Akılbek ondan pek hoşlanmadığı için ayrılmak istedi, fakat Sapar onu yemeğe davet etti. Akılbek birden, bir gün öncesinden beri hiçbir şey yemediğini fark etti. Yemekte Sapar ona biraz konyak

ikram etti, ama Akılbek içmek istemedi. Sapar bir şeylerin ters gittiğini sezip neden bu kadar üzgün olduğunu sordu. “Sevdiğim kadını kaybettim,” dedi Akılbek. “Üzgünüm,” diye cevap verdi Sapar. “Daha yirmi beş yaşındaydı,” diye ekledi Akılbek. Sapar, karısının henüz ikiz kız çocukları dünyaya getirdiğini söyledi. Sonra kadehini kaldırdı ve hayata içmeyi teklif etti. Akılbek hayata içti, Sapar da onu neşelendirmeye çalıştı.

Gençlik ve Umut Dolu Yıllar Sapar ve Akılbek okul yıllarını hatırladılar. O zamanlar genç, tecrübesiz ve mutluydular; enerjileri yerindeydi ve geleceğe umutla bakıyorlardı. Sapar, Akılbek’e mezun olduktan sonra nerede çalıştığını sordu. “Güney bölgesinde bir gazetede çalıştım,” diye cevap verdi Akılbek. “O sırada güneye gitmeden önce Frunze’de Makiş adında genç bir kadınla çıkıyordum.” Hikâyesine devam etti. Bir gün Makiş’i görmeye gittiğinde genç kadın ona, “Şehirde kalıp eğitime devam edecek misin, doktoranı yapacak mısın?” diye sordu. “Hayır,” dedi Akılbek. “Beni Güney Kırgızistan’a gönderiyorlar. Orada yerel bir gazetede bölüm başkanı olarak çalışacağım.” Güney hakkında heyecanla konuştu. Bölge, ılıman iklimi, verimli toprakları ve bol meyvesiyle tanınıyordu. “Sen de gelecek yıl mezun olunca,” dedi Makiş’e, “oraya gelebilirsin. Yerel hastanede doktor olarak çalışırsın. Orada birlikte yaşar, sonsuza dek mutlu oluruz.”

Her Şeyi Değiştiren Karar Makiş, Akılbek’i dinledi ama onun planlarına katılmadı. “Şehirde kalmak istiyorum,” dedi. “Doktor olacağım, sen de bilim insanı olacaksın.” “Birçok çocuğumuz olsun, birlikte mutlu bir hayat yaşayalım.” Ama Akılbek kararını çoktan vermişti. “Güney’e gitmeyi çoktan kabul ettim,” dedi. “Bencilsin,” diye karşılık verdi Makiş. “Asıl sen bencilsin,” diye cevap verdi Akılbek. Bu, aralarındaki son konuşma oldu. O günden sonra Akılbek Makiş’e bir daha ulaşamadı. Güney bölgesindeki Celal-Abad’dan ona mektuplar yazdı, ancak hiçbirine cevap alamadı. Yaşlı bir kadının evinde bir odada kalıyordu. Editör, devletin verdiği yeni dairelerden birine taşınabileceğini söyledi, ancak evlenip evlenmeyeceği sorulunca Akılbek, “Evlenecek kimsem yok, ailem de yok, başkasına verin,” dedi. Çok geçmeden bir yazı hazırlamak üzere kırsaldaki bir kolhoza gönderildi.

Kolhoz Başkanı Akılbek kolhoz başkanıyla karşılaştı. Güçlü, otoriter bir adamdı; herkes ona sözünden çıkmadan itaat ederdi. Başkan, bölge temsilcisiyle hayvan çiftliği konusunda —özellikle inekler ve buzağılar hakkında— hararetli bir tartışma içindeydi. Temsilci, “Yollar çok kötü durumda,” dedi. “Yeni ahırları yapmak zor olacak.” Başkan, “Bu senin işin değil,” diye çıkıştı. “Biz her şeyi hallederiz. Bize akıl öğretmeye kalkma.” İki kolhoz üyesi bir istekle yanına yaklaştı. Daha sözlerini bitirmeden başkan sertçe araya girdi: “Burada oyun mu oynuyoruz?” İki adam sessizce uzaklaştı.

Başkanla Akşam Yemeği Nihayet başkan, saatlerdir unutulmuş gibi duran Akılbek’i fark etti. “İyi misin? Otel rahat mı?” diye sordu. Akılbek, “Evet, otel güzel,” dedi. Başkan onu akşam yemeğine davet etti, ama Akılbek aslında gitmek istemedi. Yine de yazısı için bu adamı daha iyi tanıması gerekiyordu. “Kırgız misafirperverliği misafiri aç bırakmaz,” dedi başkan. “Evime gel.” Birlikte yola çıktılar. Yolda başkanın şoförü yolların kötü durumundan yakındı. Başkan onu da kabaca susturdu: “Yakında düzelir.” Ardından, “Frunze’den misin?” diye sordu. Akılbek, “Hayır, Celal-Abad’daki bölge gazetesindeyim,” diye cevap verdi. Başkan, sadece mevsimlik işler bittikten sonra gelen gazetecileri eleştirdi. “Ot biçme, hasat zamanında gelin,” dedi. “Geçenlerde üç muhabir geldi. Bazıları güzel yazdı, bazıları kötü.”

Aynı Bölgeden Ardından başkan, Akılbek’in nereli olduğunu, kaç yaşında olduğunu ve evli olup olmadığını sordu. Akılbek, on dört yaşından beri Frunze’de büyüdüğünü, ancak ailesinin Tokmok yakınlarındaki bir köyden geldiğini anlattı. Başkan da kendi köyü Bistrovka’nın Tokmok yakınlarında olduğunu söyledi. Aynı bölgeden geldiklerini öğrenince memnun göründü. Karısını arayıp Akılbek için beşparmak hazırlamasını istedi. Kuzeyde beşparmak erişte ve etle yapılırdı; güneyde ise et genellikle pilavla servis edilirdi. Sonra başkan geniş, zengin döşenmiş, güzel halılarla dolu evinde gezdirdi.

Dost ve Düşman Yemeğe oturduklarında Akılbek’e bir kadeh konyak sunuldu. Başkan, etrafındaki insanları tanımanın öneminden bahsetti. “Bir adam, kimin düşmanı kimin dostu olduğunu bilmeli,” dedi. Akılbek dikkatle dinledi. Yazısı için başkan daha iyi anlamak amacıyla bu yemeğe gelmişti; başkanın sözleri, onun karakterini ve düşünme biçimini anlamasına yeni bir kapı açıyordu. Konuşma gece yarısını çoktan geçmişti; nihayet uykuya daldılar.

Mavi Defter Ertesi sabah Akılbek uyandığında başkan çoktan kalkmıştı. Sadyrbay, “Sen bizim bölgedensin, kolhozumuzu övmelisin,” dedi. Elindeki mavi defteri uzattı. Tüm bilgiler oradaydı; bir şey anlaşılmazsa muhasebeciye danışılabilirdi. Ardından ekledi: “Evlendiğinde başlık parasını da düğün masrafını da ben karşılarım. Bu arabayla şehre gidersin. Garajda karımın hazırladığı meyveler var.” Akılbek, “Sadyrbay ağa, ben hâlâ buradayım. Çiftçilerle konuşmalı, her şeyi kendi gözlerimle görmeliyim,” diye cevap verdi. Başkan, “Bütün iş bitmiş durumda. Neden zamanını boşa harcıyorsun? Defterde her şey yazıyor,” dedi.

Felyeton / Hiciv Yazısı Akılbek Celal-Abad’a döndüğünde üşütmüş, hasta düşmüştü. Rus usulü bir banyo yaptıktan sonra kendini topladı. Masaya oturup kolhoz başkanı Sadyrbay üzerine hicivli bir felyeton kaleme aldı. Yazıyı okuyan editör ve meslektaşları şaşkına döndü. “Sadyrbay’a karşı neden bu kadar sert bir yazı yazdın? Onunla başımız derde girer. Çok güçlü biri,” dediler. Meslektaşları uyardı: “Sadyrbay ülke çapında övülen, önde gelen bir başkan.” Akılbek karşı çıktı. “Hepsi yalan,” dedi. “Hasat rakamları sahte. Hayvan çiftliği batıyor. Çiftçiler ondan korkuyor, baskı altında yaşıyor.” Bölge yöneticileri gerçek durumu bilmiyordu; ellerindeki raporlar ve rakamlar Sadyrbay’ı daima başarılı gösteriyordu.

Yazı Geri Gönderiliyor Gazetede ki icra editörü kurnaz biriydi. Baş editörü övmeyi, onun gözüne girmeyi hiç aksatmazdı. Felyetonu okuduktan sonra yazıyı doğrulatmadan yayımlamanın tehlikeli olduğuna karar verdi. Rakamların ve kolhozdaki gerçek durumun kontrol edilmesi için yazı bölgeye geri gönderildi. Editörler Sadyrbay’la sorun yaşamak istemiyordu. İcra editörü Akılbek’i uyardı: “Bunu yayımlarsak Sadyrbay gazetemizi çöpe atar. Hepimiz işsiz kalabiliriz. Ulusal ödüle aday. Gençsin. Güçlü insanlarla düşman olma.” Akılbek geri adım atmadı. “Yayımlayacağım,” dedi. “Burada basılmazsa Frunze’deki gazetelere gönderirim, gerekirse Moskova’ya.” Oda sessizliğe büründü. Herkes Akılbek’in vazgeçmeyeceğini anladı.

Yazı Tartışmaya Açılıyor Akılbek baş editör yardımcısıyla görüştü. Kolhoz üyeleriyle çiftçilerle bizzat konuştuğunu, yazıyı söylentiye değil kendi gözlemlerine dayandığını anlattı. Bir gazeteci olarak adil ve tarafsız olmak zorunda olduğunu söyledi. Ardından meslektaşlarına yazı hakkında ne düşündüklerini sordu. “Saygın bir adamı aşağılamamalıyız,” dediler. “Sadyrbay önemli, saygı duyulan bir başkan.” Baş editör yardımcısı Sadyrbay’ın çalıştığı bölgedendi. Orada herkesin bildiklerini itiraf etti: “Evet, bunları daha önce de duymuştuk. Ama kimse Sadyrbay’a bir şey yapamadı.” Duraksadı, diğerlerine baktı. “O zaman bundan sonraki adımları dikkatle düşünmeliyiz.” Meslektaşları hâlâ kararsız kaldı.

Yazının Basılması Akılbek’in beklemediği bir şey olur: Genel yayın yönetmeni yardımcısı yazının basılmasına izin verir. Genel yayın yönetmeni şehir dışında olduğu için son karar yardımcısına kalmıştır. Akılbek eve dönerken içi hiç rahat değildir. Evinde kaldığı yaşlı kadın onun sıkıntılı olduğunu fark eder. “Allah’a güven,” der. “Bir dua et.” Akılbek Allah’ı umursamadığını söylese de aslında olacıklardan ciddi biçimde kaygılanmaktadır. Köyde, kolhozun Komünist Parti komitesi başkanıyla yaptığı konuşmayı hatırlar. Adam öğrendiklerinin hepsini yazmamasını istemiştir. “Bunları yazıya koymana gerek yok,” demiştir. “Başkan rakamları da kayıtları da birbirine katmış. Muhasebeci de bu işin içinde.” Sonra Akılbek’e ciddi ciddi bakıp onu uyarmıştır: “Daha gençsin. Bu iş başına dert açar.” Yazının basılmasını bekleyen Akılbek’in aklına şimdi bu sözler gelir. Başına bir şey gelebileceğini bilmektedir, ama yine de gördüklerini ve öğrendiklerini yazmanın doğru olduğuna inanır.

Valilikteki Görüşme Ertesi sabah kayıt bürosunda çalışan genç kadın, Akılbek’e yazının büyük ses getirdiğini söyler. Gazeteye durmadan telefon gelmektedir. Akılbek ise olacakları düşünerek beklemeye devam eder. Genel yayın yönetmeni şehir dışından dönünce Akılbek valiliğe çağrılır. Heyecan içinde odaya girer. Karşısında valiliğin üçüncü sekreteri ile genel yayın yönetmeni vardır. “Yazdıklarının hepsi doğru mu?” diye sorarlar. “Evet,” der Akılbek. “Hepsi doğru.” Vali editöre dönüp, “Bu yazıyı neden bastınız? Önce bize neden haber vermediniz?” diye sorar. Ardından konuyu araştırmak için bir komisyon kurulacağını bildirir. Akılbek’e de artık gidebileceğini söyler.

Gazeteden Ayrılışı Daha sonra Akılbek genel yayın yönetmeninin karşısına çıkar. Yönetmen onu sert biçimde eleştirir. Yazdıklarının gerçeği yansıtmadığını, bilgileri Sadyrbay’a karşı olan kişilerden ve eski kolhoz yöneticilerinden aldığını ileri sürer. Akılbek’in artık gazetede çalışamayacağını ve işten çıkarılması gerektiğini söyler. Gazetede kilerden bazıları yönetmeni desteklerken bazıları kararsız kalır. Genel yayın yönetmeni, “Akılbek’in işten çıkarılmasını isteyenler el kaldırsın,” der. Toplantının ardından Akılbek gazeteden

çıkar. Yanında kaldığı yaşlı kadınla vedalaştıktan sonra Oş'a gider. Oradan uçağa binip Frunze'ye geçecektir.

Esen'le Karşılaşma

Akılбек Esen'e öfkeli Akılбек, Sapar'a Oş'ta sekiz yıl çalıştığını da anlatır. Konuşmaları bittikten sonra kafeden çıkarlar. Akılбек bulvarda yürümeye başlar. Eve dönmek istemez; evde gördüğü her şey ona Carkın'ı hatırlatmaktadır. Bir süre dolaştıktan sonra başka bir kafeye girer. Garson önüne bir kadeh konyak bırakıp, "Bunu sizin için biri ödedi," der. Kadehin yanında küçük bir not vardır: "Akılбек, acı çektiğini biliyorum. Üzüntünü anlıyorum." Biraz sonra Esen yanına gelir ve onunla konuşur. Esen, Carkın'ın eski kocasıdır. Akılбек ona öfkeli; Carkın'ın cenazesine bile gelmemesini bağışlayamamıştır. Buna rağmen Esen yanına gelip birlikte bir şeyler içmeyi teklif eder.

Esen'le Tartışma Akılбек, Esen'i gördüğü anda öfkelenir. "Carkın'ın cenazesine bile gelmedin. Sen nasıl bir insansın?" der. Esen de geri kalmaz: "Sen kendini çok mu iyi sanıyorsun? Benim hayatım seninkinden daha düzgün. Sen yapayalnızsın. Ben çocuğumun nafakasını ödüyorum, bundan sonra da oğluma bakarım. Sonunda hepimiz öleceğiz; sen de ben de." Esen'in yanındaki genç kadın bu sözlerle şaşırır ve neden Akılбек'e bu kadar sert davrandığını sorar. Akılбек, "O benim düşmanım. Onunla konuşacak bir şeyim yok," der. Ardından Esen'e, "Bu kıza da kötülük edeceksin," diye çıkışır. Genç kadın araya girer: "Esen kötü biri değil. Üç aydır birlikte yaşıyoruz. Evli değiliz ama ben hamileyim." Esen hemen itiraz eder: "Hamile falan değilsin. Hadi, eve gidiyoruz."

Tartışma Büyüyor Akılбек, "Otur, daha konuşmamız bitmedi," der ve Esen'in geçmişte Carkın'a yaptıklarını yüzüne vurmaya başlar. "Carkın'ın hasta olduğunu bile onunla evlendin. Çocuğu doğunca senden olmadığını söyleyip ortalıkta dedikodu yaptın. Her yerde onun hakkında kötü konuştun. Carkın'ı mahvettin. Şimdi aynı şeyi bu kıza da yapacaksın. Hamile olduğu hâlde ona votka içiriyorsun. Böyle giderse çocuğunu kaybedebilir." Sonra genç kadına dönüp, "Sana ben yardım ederim. Esen'e güvenme. Nerelisin?" diye sorar. Genç kadın Kalinin bölgesinden olduğunu, annesiyle kardeşlerinin orada yaşadığını söyler. Akılбек Frunze'de nerede kaldığını sorunca bu kez terslenir: "Bundan sana ne? Teyzemde kalıyorum." Esen artık öfkesini tutamaz.

Kavga ve Polis Esen, "Bizim hayatımıza neden karışıyorsun?" diye bağırır. "Carkın'la ilişki yaşadın, ailemi dağıttın. Şimdi de gelip hayatıma karışıyorsun!" Bu sözleri duyan Akılбек bir anda kendini kaybeder ve Esen'in yüzüne yumruk atar. Esen'in burnu kanamaya başlayınca kafede ortalık karışır. Birisi polisi çağırır. Polis geldiğinde genç kadın, kavgayı Akılбек'in çıkardığını söyler. Orada bulunan orta yaşlı bir kadın da söze karışır: "Akılбек zaten hep kafelerde içip kavga eder. Hapiste bile yatmış. Böyle adamları dışarı bırakmamak lazım. Dikkat edin, üzerinde silah da olabilir." Kalabalığın sesi giderek yükselir. İki kişi tanık olarak polisleri eşlik eder. Polis herkesi dinledikten sonra Akılбек'i karakola götürür.

Karakolda Karakolda bir polis memuru Akılбек'e, "Sen bilim insanısın. Böyle bir kavgaya nasıl karıştın?" diye sorar. Akılбек yaptığından utanır. Bir yandan da kitaplarını düşünür. Yazdıklarına değer verilmediği hissine kapılır; son kitabını kendisi de pek başarılı bulmamaktadır. Polis memuru olayın nasıl başladığını ve daha önce hapse girip girmediğini sorar. Akılбек hayatında hiç hapse girmediğini söyler. Kavganın kendi suçu olmadığını, ancak öfkesine hâkim olamadığını anlatır. Esen'in kötü bir insan olduğunu da açıkça söyler. Memur onu dinledikten sonra hakkında işlem yapmaz ve gitmesine izin verir. Akılбек gece saat üçte evine döner.

Karakoldan Sonra

Carkın'la İlk Karşılaşmasını Hatırlaması Eve dönünce Akılбек'in aklına Carkın'la ilk tanıştıkları gün gelir. Ablasını görmek için hastaneye gitmiş ve Carkın'la orada karşılaşmıştır. Güzelliği ve iyi kalpliliğiyle dikkatini çeken Carkın, böylece Akılбек'in hayatına girmiştir. Şimdi ise fotoğrafını dolaba kaldırıp gözden uzak tutmaktadır. Düşünceleri çocukluk yıllarına kayar. Çoban olan babasını ve köydeki insanları hatırlar. O gece doğru dürüst uyuyamaz. Kendini kötü hisseder, içi sıkılır ve korkulu rüyalar görür. Rüyasında genç bir kadın karşısına çıkıp Carkın olduğunu söyler ve onunla evlenmek ister. Fakat kadın bir anda eski komşuları

Matrena Vlasovna'ya dönüşür. Akılbek korkuyla uyanır. Aklına tek bir düşünce takılır: Ya hayatının sonunda yapayalnız kalırsa?

Gülüypa'nın Ziyareti Ertesi sabah ablası Gülüypa gelir. Akılbek'i bitkin ve üzgün görünce ağlamaya başlar. Akılbek de kendini tutamaz. Bir süre birlikte ağlar, birbirlerini teselli ederler. Gülüypa yemek hazırlayınca uzun zamandır kasvetli olan evin havası biraz değişir. Gülüypa, akrabalarından birinin yanında ailece bir kutlama yapacağını söyler. Akılbek'in de gelmesini, akrabalarıyla oturup konuşmasını ister. Kendisi öğretmendir ve mutlu bir evliliği vardır. Köydeki akrabaları ise Akılbek'in kendilerini pek arayıp sormamasından yakınmaktadır. Gülüypa, kardeşinin onlardan bu kadar uzak durmasını istemez; yeniden ailesine ve akrabalarına yakın olmasını ister.

Stepan'la Konuşması Sabah Matrena Vlasovna, Akılbek'in yanına uğrar. Akılbek çok mutsuz olduğunu söyler. Matrena, Carkın'la aralarında bir sorun çıktığını, belki de genç kadının Akılbek'i istemediğini sanır. Akılbek üzülen Carkın'ın öldüğünü anlatır. Matrena bunu duyunca çok şaşırır ve Akılbek'e üzülür. Ardından onu, ağır kanser hastası olan kocası Stepan'ın yanına götürür. Stepan'ın fazla ömrü kalmamıştır. Akılbek yaşlı adamın yanında oturup onunla konuşur. Yıllardır kendisine gösterdiği yakınlığın karşılığında küçük de olsa bir şey yapmak ister ve Stepan'ın sakalını tıraş etmeyi teklif eder. Sohbet sırasında Stepan geçmişinden söz eder. Bir yandan da kızının evlendiği Kırgız damadından yakını; adamı bir türlü sevmemiştir.

Evi Aldığı Günleri Hatırlaması Akılbek'in aklına yedi yıl önce bu eve taşındığı günler gelir. Doktoraya başladığında yurttan yaşamak istememiş, şehir merkezine yakın küçük bir ev satın almıştır. Komşuları Matrena ile Stepan da yeni evini kutlamışlardır. O günlerde Akılbek de evlenmek ve bir yuva kurmak istemektedir. Yıllar geçtikçe çalışkan komşularına daha çok saygı duymaya başlar. Stepan ise kızının bir Kırgızla evlenmesini hâlâ kabullenememiştir. Akılbek yaşlı adamı teselli etmeye çalışır. Damadı iyi bir insansa Kırgız olmasının önemli olmadığını söyler. Kızının sevdiği adamla bir gelecek kurmasına engel olmak için bir neden görmez. Stepan'a, kızının geleceği konusunda bu kadar kaygılanmamasını söyler.

Oş'ta Geçirdiği Yılları

Oş Günleri Akşam Akılbek'in kız kardeşi ailesiyle birlikte onu ziyarete gelir. Daha sonra Sapar da çıkagelir. Akılbek arkadaşını görünce çok sevinir. Sapar onun adresini çalıştığı yerden öğrenmiştir. Carkın'ı kaybeden arkadaşının yanında olmak, ona biraz moral vermek istemektedir. Birlikte oturup konuşurken Akılbek geçmişe döner ve Sapar'a Oş'ta geçirdiği yılları anlatmaya başlar.

Oş'ta Yeni Bir Hayat Akılbek, Celal-Abad'daki gazeteden ayrıldıktan sonra Frunze'ye dönmek için Oş'a gider. Uçağa bineceği sırada havaalanında üniversiteden eski arkadaşı Caparbek'le karşılaşır. Öğrencilik yıllarında yakın arkadaşlıklar. Caparbek artık şehir eğitim idaresinde çalışmaktadır. Akılbek, Celal-Abad'daki gazeteden ayrıldığını anlatır. Caparbek de Frunze'ye gidince ne yapacağını sorar. Bu konuşmadan sonra Akılbek, Oş'ta kalmanın daha iyi olabileceğini düşünmeye başlar. Ertesi gün Caparbek'in yardımıyla bir okulda iş bulur. Frunze'ye gidip Makiş'le yeniden görüşme umudu ise gerçekleşmez. Sonunda Oş'ta kalır ve sekiz yıl boyunca bir yatılı okulda öğretmenlik yapar.

Makiş'e Özlemi Akılbek zamanla öğretmenliğin kendisine uygun bir meslek olduğunu anlar. Yine de Makiş'i düşündükçe üzülür. Üstelik ilk zamanlarda okuldaki yeni düzenine alışmakta da zorlanır. Bir gün okul müdürü onu odasına çağırıp bir sıkıntısı olup olmadığını sorar. Akılbek'in zor günler geçirdiğini görünce ona destek olur ve Frunze'ye gidebilmesi için dört gün izin verir. Akılbek'in amacı Makiş'i görmektir. Frunze'ye vardığında bir otelde oda tutar ve tıp üniversitesine gider. Makiş'in çıkmasını bekler. Dersler biter, öğrenciler birer birer dışarı çıkar, fakat Makiş görünmez. Bekledikçe Akılbek kaygılanmaya başlar. Makiş'in evlenmiş olabileceği aklına gelir. Ardından bu düşünceyi kendinden uzaklaştırmaya çalışır. Makiş'in yalnızca kendisini sevdiğine, başka biriyle evlenemeyeceğine inanmak ister. Hatta onu yanına alıp Oş'a götürdüğünü ve birlikte yeni bir hayata başladıklarını hayal eder.

Makiş Hakkındaki Gerçeği Öğrenmesi Birden Makiş'i görür. Başında, geleneksel olarak evli kadınların taktığı bir başörtüsü vardır. Makiş, "Beni affet. Sözümü tutamadım. Artık beni rahatsız etme," der ve otobüse doğru koşar. Akılbek o akşam acısını unutmak için votka içer. Daha sonra Makiş'in Frunze'deki ailesinin

evine gider. Bahçe kapısını, ardından evin kapısını küçük bir kız açar. İçeri girdiğinde Makiş'i kitap okurken görür. "Benimle gel. Beni dinle," der. Makiş yalnızca ona bakar. O sırada odadan bir adam çıkar ve Akılbek'i tehdit etmeye başlar. Makiş'in artık kendi karısı olduğunu söyler. Akılbek yıkılır. Makiş'in başka bir adamla evlendiğini artık kesin olarak anlamıştır.

Akılbek'in Makiş'le İlgili Düşünceleri Akılbek'e göre Makiş gençliğini yaşamak isteyen bir kadındır. Güzel giyinmeyi sever, rahat bir hayatın özlemine çeker. Akılbek ona böyle bir hayat sunamayacağını düşünür. Evlenseler bile bu evliliğin uzun sürmeyeceğinden, sonunda yollarının ayrılacağından korkar. Makiş'in zaman zaman kaprisli davranması da onu düşündürür. Onu mutlu edemezse bunun vicdan azabını çekeceğine inanır.

İki yıl sonra İki yıl sonra yolları hiç beklenmedik bir anda yeniden kesişir. Makiş mutsuzdur. Başka biriyle evlenmiş ve bir oğlu olmuştur. Ancak kocasıyla anlaşamadığını, onun kendisini anlamadığını söyler. Akılbek daha sonra bu evliliğin boşanmayla sonuçlandığını öğrenir. O yıllarda kendisi de artık tanınan bir bilim insanıdır. Mesleğinde istediği yere gelmiş olsa da özel hayatında mutluluğu bulamamıştır.

Sapar'a Göre Mutluluk Sapar, Akılbek'e karısı ve dört çocuğuyla mutlu bir hayat sürdüğünü anlatır. Fazla parası yoktur, ancak ailesinin yanında huzurludur. Sohbet sırasında bir gazetede boş yer olduğunu söyler ve Akılbek'e başvurmasını önerir. Akılbek bu teklifi düşünceğini belirtir.

Medetov'dan Gelen Haber Bir gün lokantada Celal-Abad'dan tanıdığı bölge yöneticisi Medetov'la karşılaşmıştır. Akılbek onunla konuşmadan çıkıp gitmek ister, fakat Medetov kendisini görür. Gazeteden ayrıldıktan sonra onu çok aradıklarını söyler. Akılbek artık Oş'ta bir okulda çalıştığını anlatır. Medetov da onu işten çıkaran gazete editörünün bu yüzden uyarı cezası aldığını söyler. Akılbek'in gözünde Medetov dürüst ve adaletli bir yöneticidir.

Medetov, Akılbek'e Komünist Parti'nin Komsomol Komitesi'nde çalışmasını da teklif etmiştir. Ardından Sadırbay'dan söz açılır. Akılbek'in gazetede çıkan yazısının ardından kolhozda inceleme yapılmış ve Sadırbay görevden alınmıştır. Akılbek bu habere sevinir. Yazdıklarının boşa gitmediğini, yaptığı işin insanlara bir yararı dokunduğunu görür. Medetov da onun gözünde komünist düzenin savunduğu değerlere bağlı, doğru bildiğinden şaşmayan bir yöneticidir. Sapar gittikten sonra Akılbek çevresindeki insanları düşünür. Bazıları onu yalnızca içki içmek ve dedikodu yapmak için aramaktadır. Sapar ise zor gününde kalkıp yanına gelmiştir. Akılbek kimin gerçekten dost olduğunu artık daha iyi görür. Diğerleriyle arasına mesafe koymaya, bir süre kendi başına kalıp bundan sonra nasıl yaşayacağını düşünmeye karar verir.

Çocukluk Arkadaşlarıyla Buluşması Bir yıl önce Akılbek dinlenmek için Isık-Göl'e gitmiştir. Dönüş yolunda doğduğu yerlerden geçerken çocukluğunun geçtiği yerleri yeniden görür. Köyü, eski günleri ve orada bıraktığı insanlar bir anda gözünün önüne gelir. Bunun üzerine çocukluk arkadaşı Kerimaalı'ya uğramaya karar verir. Kerimaalı onu karşısında görünce çok sevinir. Karısı ise Akılbek'in ansızın çıkıp gelmesine şaşırır. Bir süre sonra yayladan dönen eski arkadaşları Abdıbek de yanlarına gelir. O gece üç eski arkadaş uzun süre birlikte oturur. Kerimaalı ile Abdıbek onun hayatını sorgulamaz, yaptıklarını eleştirmez. Onların gözünde Akılbek, yıllar önce birlikte büyüdükleri aynı çocuktur. Akılbek de onların yanında kendini yabancı hissetmez. Uzun yıllar sonra çocukluğuna, köyüne ve eski dostlarına hâlâ ait olduğunu hisseder.

Carkın'ın Ölümünün Ardından İşe Dönüşü

Enstitüdeki Toplantı Carkın'ın ölümünden sonra Akılbek günlerce işe gitmez. Çalışma isteğini büyük ölçüde kaybetmiş, hiçbir şeye eskisi kadar hevesi kalmamıştır. Sonunda enstitüye döner. Bu arada yönetim, isterse Komünist Partiye üyelik için başvurabileceğini söyler. Akılbek de bunun üzerine birkaç kez dilekçe verir. O gün öğleden sonra enstitü çalışanlarının katıldığı bir toplantı yapılır. Müdür konuşmasına kurumdan söz ederek başlar. Enstitünün ülkenin en önemli araştırma merkezlerinden biri olduğunu, burada tanınmış bilim insanların çalıştığını anlatır. Ardından bazı çalışanların davranışlarıyla kuruma zarar verdiğini söyler ve sözü Akılbek'e getirir. Onu içki içmekle, kavga etmekle, insan dövmekle ve gözaltına alınmakla suçlar. İşe geç kaldığı, bazı günler ise hiç gelmediği de gündeme gelir. Söylenenlerin hedefinde Akılbek vardır ve toplantı onun için ciddi bir uyarıya dönüşür.

Bölüm Başkanlığını Kaybetmesi Akılbek'le aynı bölümde çalışan Eşimov da ondan şikâyetçidir. Akılbek'in sık sık işe gelmediğini, geldiğinde ise geç kaldığını söyler. Konuşurken onun hâlâ bekâr olmasını da gündeme getirir. Akılbek buna hemen karşı çıkar. Evlenip evlenmemesinin kimseyi ilgilendirmedığını, bunun işiyle hiçbir ilgisi olmadığını söyler. Müdür daha sonra Akılbek'e nasıl bir ceza verilmesi gerektiğini sorar. Oysa karar çoktan alınmıştır. Bölüm başkanlığı Akılbek'ten alınacak, yerine Eşimov getirilecektir. Asanov da Eşimov'dan yana çıkar ve alınan kararı destekler. Akılbek en çok buna öfkelenir. Asanov'un kendisine karşı tavır alması onu ayrıca kızdırır.

Frunze'ye Veda Bütün bunların ardından Akılbek Frunze'den gitmeye karar verir. Çarkın'ın fotoğrafını da yanına alır. Yeni görevi, Kara-Balta yakınlarındaki bir yatılı okulun müdürlüğüdür. Yola çıkmadan önce komşularıyla vedalaşır. Yaşlı komşusu onu kulübesine götürerek biriktirdiği on bin rubleyi gösterir. Bu parayı, müdürlüğünü yapacağı okulun ihtiyaçlarına harcamasını ister. Akılbek parayı kabul etmez. Yaşlı adamdan parayı kızına vermesini, onun da şehirdeki eğitim idaresine teslim etmesini rica eder. Böylece birikimin okulların ihtiyaçları için kullanılmasını ister.

Kara-Balta Yolunda Akılbek Kara-Balta'ya vardığında kasabada yoğun bir hareketlilik vardır. Bir yanda yeni evler yükselmekte, diğer yanda çiftçiler tarlalarda çalışmaktadır. Buradan Dıykan-Kıştak köyüne doğru yola koyulur. Yolda, arabası yakıtsız kaldığı için duran yirmi-yirmi beş yaşlarında bir gençle karşılaşır. Akılbek yedek depodaki yakıttan vererek ona yardım eder. Konuşmaya başlayınca Akılbek, Dıykan-Kıştak'taki yatılı okula müdür olarak geldiğini söyler. Genç de kendisini tanıtır. Adı Zarlık'tır ve o da aynı okulda şoför olarak çalışmaktadır. Fakat kullandığı araç okula değil, hastaneye aittir. Arabayı izin almadan aldığı için de başhekimin kendisine kızmasından çekinmektedir. Başhekimin adının Makiş olduğunu söyler.

Makiş Akılbek bu adı duyunca şaşkına döner. Hiç beklemeden, "Makiş'in soyadı ne?" diye sorar. "Tok-tobekova," der Zarlık. Akılbek bir anda her şeyi anlar. Sözünü ettiği kadın, yıllar önce sevdiği Makiş'tir. Aradan bunca yıl geçtikten sonra yolları yeniden kesişmek üzeredir. Bu sırada hava bozar, kar yağmaya başlar. Zarlık onu arabayla köye götürmek ister. Akılbek kabul etmez; yoluna yürüyerek devam eder. Makiş'in yakınlarda olduğunu bilmek, yıllar sonra onu yeniden göreceğini düşünmek Akılbek'i mutlu eder.

KARAKTER ANALİZİ

Akılbek

Akılbek Bektemirov, novellanın merkezindeki karakterdir. Yaşamı gençlik yıllarından kırklı yaşlarına kadar aşk, meslek seçimi, pişmanlık ve yalnızlık arasında şekillenir. Bilim insanı, gazeteci ve öğretmen olarak hem topluma karşı sorumluluk taşır hem de kendi mutluluğunu arar. Aldığı kararlar başkalarının hayatını etkilerken, o çoğu zaman bu kararların bedelini iç dünyasında ağır bir şekilde öder. Kayıplar onu yıpratır ama arayışından vazgeçmez. Geçmişle hesaplaşırken geleceğe de tutunmaya çalışır. Bu sürekli çatışma, onun çok katmanlı bir kişiliğe sahip olmasını sağlar.

İdealist Akılbek'in en belirgin yönlerinden biri, gerçeğe ve ilkelerine sarsılmaz bir bağlılık duygusudur. Mesleğe başladığı ilk yıllarda gazeteciliği tam da bu yüzden bir sorumluluk olarak görür ve kolhoz başkanı Sadırbay'ın sahte raporlarını öğrendiğinde meslektaşlarının bütün uyarılarına rağmen yazısını yayımlamaktan vazgeçmez. Ona göre bir gazetecinin görevi, güçlünün yanında değil gerçeğin yanında olmaktır. Gençliğinde Makiş'le kurmayı hayal ettiği hayat da bu ideal dünyaya dayanır. Ne var ki bu bağlılık, çevresindekilerin isteklerini ve duygularını yeterince dikkate almamasına yol açar ve çoğu zaman ona pahalıya mal olur.

Kararlı Akılbek, hayatının önemli dönemeçlerinde kararlarını uygulamaya koyarken kolay kolay tereddüt etmez ve bir kez karar verdi mi geri adım atmaz. Frunze'de kalıp akademik kariyerini sürdürmek yerine Celal-Abad'a gidip gazetecilik yapmayı seçmesi, bu kararlılığının ilk göstergelerindendir. Sadırbay hakkında yazı yazarken bütün baskılara direnmesi, Oş'ta öğretmenliğe yönelmesi ve en sonunda Kara-Balta'daki yatılı okulun müdürlüğünü kabul etmesi de aynı tutarlılığı gösterir. Bu kararlılık onu hedeflerine ulaştırırsa da, hayatına giren insanlarla uzlaşmasını zorlaştırır ve verdiği kararların bedelini uzun yıllar boyunca pişmanlıkla taşır.

Hassas Akılbek duygularını yüzeyde göstermese de içten içe çok derinden yaşar. Sevdığı insanlara karşı büyük bir bağlılık duyar ve bu sevgiyi kaybettiğinde yaşadığı acı da o ölçüde büyüktür. *Carkın*'la tanıştığında hayatına dolan sıcaklık ona uzun zamandır eksikliğini hissettiği bir şeyi verir. Onun ani ölümüyle *Akılbek*'i temelinden sarsar. Komşularına, eski dostlarına ve yalnız kalan insanlara gösterdiği ilgi de bu hassasiyetinden gelir. Ne var ki duygularını dışarı vurmakta zorlandığı için acısını çoğu zaman içine gömer ve bu da onun yalnızlığını daha da derinleştirir.

Melankolik Akılbek sürekli olarak geçmişle hesaplaşan bir kişiliğe sahiptir. Yaşadığı her kaybı, her ayrılığı ve kaçırdığı her fırsatı uzun süre zihninde evirip çevirir. Gençliğini, yitirdiği aşklarını ve kuramadığı ailesini sık sık hatırlar; şimdiki zamanı değil çoğunlukla geride kalanları düşünerek yaşar. *Carkın*'ın ölümünden sonra içine kapanması, eve dönmekten kaçınması ve yalnızlığı tercih etmesi bu melankolik ruh halini açıkça gösterir. Geleceğe değil geçmişe daha çok yönelmesi, umutlarını beslerken aynı zamanda onları sürekli olarak pişmanlıkla gölgelemesine neden olur.

İnatçı Akılbek doğru bildiği konuda sonuna kadar direnmekte kararlıdır ve bu ısrarı bazen inatçılığa dönüştür. Makiş'le yaptıkları son tartışmada kendi kararını savunurken onun hayallerini yeterince dinlememesi, bu özelliğinin en belirgin örneklerindendir. *Sadyrbay* hakkında yazı yazarken de aynı inatla geri adım atmaz. İdeallerini savunmasında bu inatçılık ona güç verir, fakat insan ilişkilerinde uzlaşmayı zorlaştırır. Başkalarının görüşlerine açık kalmak yerine çoğu zaman kendi doğrularında ısrar eder. Bu yüzden sevdiği insanları kaybetmesinde, kararlarının bedelini ağır biçimde taşımasında inatçılığı önemli bir rol oynar.

Carkın

Carkın, novellada *Akılbek*'in hayatına kısa süreliğine giren ama onda en derin izleri bırakan kadınlardan biridir. Güzel, nazik ve hayat dolu bir yapıya sahip olan *Carkın*, *Akılbek*'in uzun yıllardır eksikliğini hissettiği sıcaklığı ve samimiyeti temsil eder. Hastalığına rağmen çevresindekileri üzmemeye çalışan yapısı onun kırılganlığını aynı zamanda dayanıklılığıyla birleştirir. Birliktelikleri kısa sürse de *Akılbek*'in duygusal dünyasında dönüm noktası olur. Onun ani ölümü, *Akılbek*'in yalnızlığını en ağır biçimde hissetmesinde neden olan olaylardan biridir.

Sevecen Carkın, insanlara karşı doğal bir sıcaklık ve şefkat taşır. *Akılbek*'le tanıştıkları anda gösterdiği nazik tavırlar, onun hayatına uzun zamandır girmeyen bir yakınlığı yeniden getirir. Çevresindekileri incitmemeye özen gösterir, konuşmalarında samimiyet ve hoşgörü ön plandadır. Hastalığı yüzünden kendisiyle ilgili endişeleri başkalarına yüklemek istememesi de bu sevecenliğini gösterir. *Akılbek* onun yanında kendini yargılanmadan, olduğu gibi kabul edilmiş hisseder. Bu yapısı sayesinde kısa sürede onun güvenini kazanır. Sevecenliği, birlikteliklerinin en sıcak yanı olur ve ölümünden sonra *Akılbek*'in hatırasında en net kalan özelliği haline gelir.

Sabırlı Carkın, uzun süredir süren kalp rahatsızlığına büyük bir sabırla katlanır. Hastalığının getirdiği kısıtlamalara isyan etmek yerine hayatına olabildiğince normal devam etmeye çalışır. Kendisi için endişelenenleri üzmemek amacıyla rahatsızlığını çoğu zaman hafif gösterir, başkalarının yükünü artırmaktan kaçınır. Beklentilerini ertelemeyi bilir, acele etmeden hayatın sunduklarına göre hareket eder. *Akılbek*'le kurduğu geleceğe dair umutları vardır ama o umutları sabırla, temkinli bir şekilde taşır. Bu sabırlı yapısı, çevresindekilere huzur verirken aynı zamanda onun metanetini de ortaya koyar ve hatırasında dingin bir ışık gibi kalır.

İçten Carkın'ın davranışlarında hiçbir yapmacıklık yoktur. Söyledikleriyle hissettikleri arasında tam bir uyum vardır, duygularını gizlemez ve olduğu gibi gösterir. Bu samimiyeti *Akılbek*'e çekici gelir; çünkü o hayatında çoğu zaman hesaplı davranışlar ve çekingenlik arasında kalmıştır. *Carkın*, hissettiklerini açıkça ifade ederek aralarındaki yakınlığı doğal bir şekilde büyütür. Başkalarına karşı gösterdiği yakınlık da gösterişten uzaktır, içten gelen bir şefkattir. Olaylara yaklaşımı sade ve dürüsttür. Bu içtenliği sayesinde kısa birlikteliklere rağmen *Akılbek*'in hafızasında en saf sevgiyi temsil eden kişi olur ve ölümünden sonra da hatırası o samimiyetle yaşar.

Umutlu Carkın, ağır bir hastalıkla yaşamasına rağmen geleceğe dair umudunu korur. Akılbek'le nişanlanması, düğünü bir ay sonraya planlaması ve hayatını kurmaya dair hayalleri bu umudunu gösterir. Hastalığının sınırlarını görmezden gelmez ama hayatı bırakıp vazgeçmeyi seçmez. Her şeye rağmen yarın-lara inanır, küçük şeylerden mutluluk bulur ve çevresine de bu umudu yansıtır. Özellikle Akılbek'le birlikte yeni bir hayat kurma düşüncesi ona güç verir. Bu umutlu tavır, ölümünün Akılbek üzerinde yarattığı yıkımı daha da derinleştirir. Çünkü Carkın hayatı severdi ve yaşamak için hâlâ umut besliyordu.

Şefkatli Carkın'ın en belirgin özelliklerinden biri şefkatli olmasıdır. Hasta olmasına rağmen çevresindekileri düşünür ve onları üzmemeye çalışır. Kalp krizi geçirdiği akşam kardeşi Samat'tan annesine haber vermemesini ister, çünkü annesi de hastadır. Aynı şekilde Akılbek'in rahatsız edilmesini istemez; misafirlikte olduğunu söyleyerek aranmasına izin vermez. Kendi acısını dile getirmek yerine başkalarının durumunu gözetir. Ölümünün ardından cenazesine gelenler de onun iyi kalpliliğinden ve nazik tavırlarından söz eder. Bu yönüyle Carkın, Akılbek'in hayatına yalnızca sevgi değil, aynı zamanda ilgi ve sıcaklık getiren bir karakter olarak öne çıkar.

Makiş

Makiş, Akılbek'in ilk aşkı ve hayatında en çok pişmanlık duyduğu kadındır. Gururlu, bağımsız ve hayallerini net bir şekilde bilen bir kişiliğe sahiptir. Akılbek'in tereddütlerle dolu yapısına karşılık Makiş, ne istediğini açıkça söyler ve hayatını kendi kararlarıyla yönlendirmeye kararlıdır. Sevdiği insanı kaybetmekten çekinse de kendi ilkelerinden vazgeçmez. Onunla olan ayrılıkları, Akılbek'in hayatında bir dönüm noktası olur. Makiş, hem Akılbek'in kaçırdığı fırsatı hem de onun iç dünyasındaki çözülmemiş pişmanlıkları temsil eder.

Gururlu Makiş, kendi değerlerine ve hayallerine sıkı sıkıya bağlıdır ve bu bağlılığını hiçbir zaman gözden çıkarmaz. Akılbek'in güneye gitme kararını duyduğunda duygularını saklamaz, açıkça karşı çıkar ve kendi isteğini de aynı netlikle ortaya koyar. Başkasının hayatına uyum sağlamak için benliğinden taviz vermeyi kabul etmez. Bu gururu, onu zayıf göstermez aksine kendi ayakları üzerinde durmasını sağlar. Akılbek'le tartışmalarında geri adım atmaması da bu yönünü gösterir. Gururu yüzünden sevgisinden vazgeçmek zorunda kalmış olsa da ilkelerinden vazgeçmez. Bu özelliği onu hem güçlü kılar hem de yollarının ayrılmasında belirleyici bir rol oynar.

Vicdanlı Makiş gururlu bir yapıya sahip olsa da vicdanını göz ardı etmez. Akılbek'le yolları ayrıldıktan sonra onunla karşılaştığı anlarda gösterdiği tavırlarda bu ikili yapı görülür. Onu açıkça uzaklaştırırken bir yandan da "beni affet, sözümü tutamadım" diyerek içindeki vicdanî yükü dile getirir. Gururu ilişkisini sürdürmesine engel olurken, vicdanı geçmişteki duygularını tamamen inkâr etmesine izin vermez. Başka biriyle evlenmiş olsa da Akılbek'le son karşılaşmalarında duygularını tamamen gizleyemez. Bu çelişki, Makiş'in katı bir karakter olmadığını, duygularını da taşıyan insani bir yanının olduğunu gösterir. Gururu ile vicdanı arasında yaşadığı gerilim, onun en insani özelliğidir.

Gerçekçi Makiş hayallere kapılmak yerine hayatın gerçeklerini görmekten kaçınmaz. Akılbek güneyi coşkuyla anlattığında o, o bölgeye gitmenin kendi geleceğini tehlikeye atacağını görür ve Frunze'de kalıp tıp eğitimini tamamlamayı tercih eder. İsteklerini ulaşılabilir hedeflere dayandırır, duygularıyla birlikte mantığını da kullanır. Sevdiği insan için fedakârlık yapmaya hazırdır ama hayatının temel yönünü belirsizliğe kurban etmeyi kabul etmez. Akılbek'in iyimser hayallerine karşı onun bu gerçekçi bakışı, aralarındaki en belirgin farklardan biridir. Bu yönüyle Makiş, kendi hayatını sağlam temeller üzerine kurmaya çalışan, net görüşlü ve pratik bir kişilik gösterir.

Geleneksel Makiş'in hayata bakışında geleneksel aile anlayışının önemli bir yeri vardır. Akılbek'le geleceğini düşünürken yalnızca aşkı değil, evliliği, çocukları ve düzenli bir aile hayatını da önemser. Frunze'de kalmak istemesinin nedenlerinden biri de burada birlikte bir yuva kurabileceklerine inanmasıdır. Akılbek'in bilim insanı, kendisinin ise doktor olduğu, çocuklarıyla birlikte yaşadıkları bir gelecek hayal eder. Onun mutluluk anlayışında meslek sahibi olmakla aile kurmak birbirini tamamlayan unsurlardır. Bu nedenle

Akılbek'in Celal-Abad'a gitme kararı, yalnızca aralarındaki bir anlaşmazlık değil, Makiş'in geleceğe ilişkin beklentilerinin de bozulması anlamına gelir.

Bağımsız Makiş, hayatını başkasına bağlı kılmak istemez, kendi kararlarını kendi verir. Tıp eğitimi olarak meslek sahibi olmayı hedefler ve bu hedefe ulaşmak için kararlılıkla ilerler. Akılbek'le ilişkisinde de duygularını yaşar ama kimliğini feda etmez. Ayrıldıktan sonra başka biriyle evlenmesi, hayatını yeniden kurarken bağımsızlığını koruduğunu gösterir. Başkasının isteklerine boyun eğmek yerine kendi yolunu çizer. Duygusal olarak sevse bile özgürlüğünden vazgeçmez. Bu bağımsızlık ruhu, onun güçlü bir kadın olarak durmasını sağlar. Akılbek'in iç çatışmalarla dolu yapısına kıyasla Makiş'in kendi hayatına net bir yön vermesi, onun en belirgin özelliklerinden biridir.

TEMALAR

Aile: Bekârlık ve Aile Kurma Baskısı

Eserde aile kurmak, Kırgız toplumunda yetişkinlikten beklenen başlıca adımlardan biri olarak karşımıza çıkar. Evlilik ve çocuk sahibi olmak, yalnızca kişinin özel hayatıyla ilgili değildir; çevrenin gözünde düzenli ve tamamlanmış bir hayatın da göstergesidir. Bu nedenle belli bir yaşa geldiği hâlde evlenmemiş birinin hayatında bir eksiklik olduğu düşünülebilir. Arkabaların ve arkadaşların bekâr kişiye üzülmesi, onun adına kaygılanması ya da neden evlenmediğini sorması bu anlayıştan kaynaklanır. Novellada da insanın mutluluğu sık sık eş, çocuk ve yuva sahibi olmakla birlikte düşünülür. Bekârlık böylece kişisel bir durum olmaktan çıkar ve çevrenin yorum yaptığı toplumsal bir meseleye dönüşür.

Akılbek'in yaşadıkları bu baskıyı açıkça gösterir. Gençliğinde Makiş'le evlenip bir aile kurma ihtimali varken Celal-Abad'a gitmeyi seçer ve ilişkileri sona erer. Yıllar sonra bu kararından pişmanlık duyar. Mesleğinde ise önemli bir yere gelir; gazetecilik ve öğretmenlik yapar, bilimsel çalışmalarını sürdürür. Buna rağmen aile kuramamış olması hayatındaki en büyük boşluklardan biri olarak kalır. Carkın'la nişanlanması, Akılbek'e uzun zamandır özlemini çektiği yuvayı kurabileceği düşüncesini yeniden verir. Fakat Carkın'ın beklenmedik ölümü bu umudu da yarıda bırakır. Onu kaybettikten sonra Akılbek'in yalnızlığı daha ağır bir hâl alır.

Eser, Akılbek'in yaşamının karşısına aile sahibi arkadaşlarını da çıkarır. Sapar bunlardan biridir. Karısı ve çocuklarıyla yaşayan Sapar zengin değildir, ancak hayatından memnundur. Mutluluğunu sahip olduğu maddi imkânlarla değil, ailesiyle ölçer. Mukaş da beş çocuğundan gurur duyar ve bir erkeğin en büyük mutluluğunun aile sahibi olmak olduğunu söyler. Bu kişilerle karşılaştıkça Akılbek kendi yalnızlığını daha fazla hisseder. Onların evlerinde gördüğü sıcaklık, çocuklar ve aile düzeni, onun hayatında bulunmayan şeyleri daha görünür kılar. Böylece aile yalnızca toplumun beklediği bir kurum olarak değil, Akılbek'in kendisinin de özlemini duyduğu bir yaşam biçimi olarak ortaya çıkar.

Yine de novella, Akılbek'i yalnızca evlenmemiş bir adam olarak değerlendirmez. Onun meslekteki başarıları, öğrencileriyle kurduğu ilişki, gazetecilikte doğru bildiğini savunması ve bilimsel çalışmaları hayatının başka yönlerden de anlam taşıdığını gösterir. Sorun, Akılbek'in bekâr olması değil, çevresinin bu durumu onun kişiliğini değerlendirmek için kullanmasıdır. Eserde özel hayat ile toplumun beklentileri arasındaki sınırın kolayca ortadan kalkabildiği görülür. Akılbek'in yalnızlığı kendi yaşadıklarının sonucudur; ancak çevresinden gelen sorular ve yorumlar bu yalnızlığı daha da ağırlaştırır. Bu bakımdan eser, aile kurma isteğiyle aile kurmanın toplumsal bir zorunluluk gibi görülmesi arasındaki farkı da ortaya koyar.

Örnek Sahne: Bu baskının en açık görüldüğü yerlerden biri araştırma enstitüsündeki toplantıdır. Carkın'ın ölümünden sonra Akılbek kendini toparlayamaz. İşe geç kaldığı, bazı günler hiç gelmediği ve Esen'le kavga ettikten sonra karakola götürüldüğü toplantıda gündeme getirilir. Bunlar doğrudan işi ve davranışlarıyla ilgili eleştirilerdir. Fakat Eşimov bir noktada Akılbek'in kırk yaşlarına geldiği hâlde hâlâ evlenmemiş olmasını da söz konusu eder.

Akılbek buna hemen karşı çıkar. Evli olup olmamasının işiyle ne ilgisi olduğunu sorar. Bu tepki, onun da özel hayatıyla meslek hayatı arasındaki sınırın farkında olduğunu gösterir. Toplantıda bekârlığının işe devamı ve davranışlarıyla aynı çerçevede ele alınması ise çevresindekilerin evliliği yalnızca kişisel bir tercih olarak görmediğini ortaya koyar. Böylece Akılbek'in aile kurmamış olması, iş yerinde bile onun hakkında verilen hükmün bir parçası hâline gelir.

Psikoloji:

Aşk: Kayıp ve Pişmanlık

Sonbaharda novellasında aşk, insanın hayatını bütünüyle değiştiren bir duygu olarak işlenir. Akılbek'in Makiş ve Çarkın'la yaşadığı ilişkiler gösterir ki aşk, yalnızca mutluluk değil, aynı zamanda kayıp, özlem ve pişmanlık da getirir. Bir kez yürekte yer eden aşk, ilişkiler sona erse bile insanın hafızasından silinmez.

Akılbek'in gençlik aşkı Makiş'tir. Frunze'de tıp okuyan Makiş'la nişanlanır ve ikisi birlikte bir yuva kurmayı hayal eder. Ancak geleceğe bakışları farklıdır. Akılbek Celal-Abad'a giderek gazetecilik yapmayı seçerken, Makiş Frunze'de kalmak, doktor olma hayalini gerçekleştirmek ve şehirde aile hayatı kurmak ister. İkisi birbirini sevmesine rağmen bu farklı istekler yüzünden ayrılırlar. Makiş daha sonra başka biriyle evlenir. Akılbek ise yıllar geçse de ondan ayrıldığı güne geri döner ve o kararı tekrar tekrar düşünür. Gençliğinde kaybettiği şey yalnızca Makiş değil, onunla birlikte kurmayı hayal ettiği hayattır.

Yıllar sonra Akılbek'in hayatına Çarkın girer. Onunla nişanlanması, uzun süredir içinde taşıdığı sevgiye, yakınlığa ve yuva özlemini yeniden uyandırır. Çarkın'la birlikte düzenli, sıcak bir hayat kurabileceğini düşünür. Ancak Çarkın'ın ansızın ölmesi bütün bu hayalleri bir anda yok eder. Akılbek onu kaybederken yalnızca sevdiklerini değil, bir daha hiçbir zaman tam olarak yakalayamayacağını hissettiği mutluluğu da yitirir. Özellikle Çarkın'ın son anlarında yanında olmaması onda derin bir suçluluk duygusu bırakır.

Novellada Akılbek'in acısı giderek tek bir kayba indirgenmez. Çarkın için yas tutarken Makiş de yeniden aklına gelir. Böylece geçmişte kaybettiği aşk ile şimdi kaybettiği aşk iç içe geçer. Akılbek'in ruhunda iki ayrı yas bir arada yaşanır. Stamo, bu sayede aşka dair gerçeği ortaya koyar: İnsan bazı aşklarını hiçbir zaman bütünüyle geride bırakamaz. Zaman yaraları kapatabilir ama kaçırılan mutluluğun özlemini silemez.

Örnek Sahne: Bu temayı en iyi yansıtan sahne, Akılbek ile Sapar'ın bir araya geldiği bölümdür. Eski okul arkadaşları gençlik yıllarını hatırlarken konuşma yavaş yavaş Akılbek'in Makiş'le yaşadığı ayrılığı gelir.

Akılbek, güneye gitmeden önce Frunze'de tıp okuyan Makiş'la nişanlı olduğunu anlatır. Celal-Abad'daki gazetede bölüm başkanı olarak çalışmaya başlamayı kabul etmiştir. Bu hayatına Makiş'i de dahil etmek ister ve onunla birlikte orada yaşamayı hayal eder. Makiş ise Frunze'den ayrılmak istemez. Kendi yaşamını doğduğu kentte kurmak, tıp eğitimini tamamlamak ve şehirde evlenip aile sahibi olmak istemektedir.

İkisi de birbirini sever. Ama her biri kendi hayatında yaşamak istediği geleceği savunur. Ne Akılbek Makiş'in hayalinden vazgeçer ne de Makiş Akılbek'in önerisini kabul eder. Sonunda ayrılmak zorunda kalırlar. Akılbek o gün kendi yolunu seçmiştir. Ancak yıllar sonra bile o seçim yüzünden kaybettiği hayatı hâlâ özlemektedir.

Hayat: Mutluluk ve İnsanlarla Kurulan Bağlar

Akılbek'in yaşadıklarına baktığımızda, onun için mutluluğun insanlarla kurduğu ilişkilerle ne kadar ilgili olduğunu görebiliriz. Akılbek gençken Makiş'le evlenip birlikte bir hayat kurmanın onu mutlu edeceğini düşünür. Tıp eğitimini tamamladıktan sonra Makiş'in Güney Kırgızistan'a gelmesini, orada beraber yaşamalarını ve çocuklarını birlikte büyütmelerini ister. Fakat Makiş aynı şeyi düşünmez. Frunze'de kalıp doktor olmak ve hayatını orada kurmak ister. Bu konuda anlaşamayınca zamanla birbirlerinden uzaklaşırlar. Akılbek de daha sonra bu konuda verdiği kararı sık sık düşünür ve pişman olur.

Akılbek'in hayatında işi de önemli bir yere sahiptir. Gazetedeki işini kaybettikten sonra Oş'a gider ve sekiz yıl boyunca bir yatılı okulda çalışır. Öğretmenlik yaparken işini gerçekten sevdiğini ve yaptığı şeyden memnun olduğunu fark eder. Daha sonra Frunze'ye gider ve akademik çalışmalarına devam eder. Yazdığı monografinin yayımlanması onu mutlu eder ve kendisiyle gurur duymasını sağlar. Fakat işinde başarılı olması onun insanlara olan ihtiyacını değiştirmez. Akılbek'in hayatında sevdiği ve güvendiği insanlarla yakın olmak her zaman önemli kalır.

Çarkın da onun hayatında önemli bir yere sahip olur. Onunla birlikteyken kendisini yalnız hissetmez ve yeniden bir aile kurabileceğini düşünür. Fakat Çarkın'ın beklenmedik ölümü Akılbek için çok ağır olur. Cenazeden sonra kendisini tamamen bırakır. İçmeye başlar, işe gitmez ve Çarkın'ın eski kocasıyla kavga

eder. Bu davranışları, Çarkın'ın ölümünden ne kadar etkilendiğini gösterir. Çünkü Çarkın'ı kaybetmek sadece sevdiği bir insanı kaybetmek değildir; aynı zamanda Akılbek'in hayatındaki düzenin ve geleceğe dair umutlarının da kaybolmasıdır.

Bu dönemde Akılbek'in yakınları onun tamamen yalnız kalmasını istemez. Sapar onu evine davet eder. Akılbek burada kalabalık ve sıcak bir aile ortamı görür. Kız kardeşi Güluypa da onunla ilgilenir. Eski arkadaşları ve çevresindeki insanlar da onu yalnız bırakmamaya çalışır. Onların ilgisi Akılbek'in yaşadığı acıyı hemen ortadan kaldırmaz, ama en azından kendisini tamamen insanlardan koparmasını engeller.

Bence eserin bu kısmında verilmek istenen düşünce, insanın tek başına mutlu olmasının zor olduğudur. İnsan için sevdiği biriyle hayatını paylaşmak, ailesinin olması, konuşabileceği ve zor zamanında yanında olacak arkadaşlarının bulunması çok önemlidir. Aynı şekilde sevdiği bir işi yapmak da hayatı anlamlı hâle getirir. Akılbek'in yaşadıkları, insanın sahip olduğu bu şeyleri kaybettiğinde kendisini ne kadar yalnız hissedebileceğini gösterir.

Örnek Sahne: Bir sabah Akılbek'in kız kardeşi Güluypa onu ziyarete gelir. Kardeşini üzgün ve güçsüz görünce dayanamaz ve ağlamaya başlar. Akılbek de ağlar. Bir süre birlikte oturup birbirlerini teselli ederler. Güluypa daha sonra yemek hazırlar ve evin havası biraz olsun değişir. Ardından akrabalarından birinin ailece bir sünnet kutlaması yapacağını söyler. Akılbek'in de bu kutlamaya gitmesini ve akrabalarıyla biraz vakit geçirip konuşmasını ister. Güluypa öğretmendir ve iyi bir eşi vardır. Köyde yaşayan akrabaları ise Akılbek'in onlarla çok fazla görüşmemesinden ve konuşmamasından şikâyet eder. Güluypa da kardeşinin ailesiyle ve akrabalarıyla yeniden yakınlaşmasını ister. Bu küçük olay bile Akılbek'in çevresindeki insanların onun yalnız kalmasını istemediğini açıkça gösterir.

Ölüm: Yas ve Hayatın Geçiciliği

Sonbaharda eserinde ölüm ve yas konusu, özellikle Carkın'ın ani ölümünden sonra daha fazla önem kazanır. Akılbek bu olaydan önce de hayal kırıklıkları ve yalnızlık yaşamıştır. Buna rağmen Carkın'la birlikte anlamlı ve güzel bir hayat kurabileceğine inanmaktadır. Carkın'ın ölümü ise bütün bu beklentileri bir anda yok eder. Carkın gençtir ve ciddi bir hastalığı vardır, ancak ölümünün yine de beklenmedik bir şekilde gelmesi Akılbek'e bir insanın hayatımızdan ne kadar kısa bir sürede çıkıp gidebileceğini gösterir.

Carkın'ın son saatleri, onun ölümünü Akılbek için daha da acı hâle getirir. Durumunun ciddi olduğunu bilmesine rağmen annesinin ne kadar hasta olduğunu öğrenmesini istemez. Kardeşi Samat'tan da Akılbek misafirleriyle ilgilenirken onu rahatsız etmemesini ister. Ölümle karşı karşıya olduğu bir anda bile çevresindeki insanları düşünmeye devam eder. Akılbek ise Carkın'ı kaybetmek üzere olduğunun farkında değildir. Onun öldüğünü öğrendiğinde, Carkın'ın son anlarında yanında olamamış olmak Akılbek için büyük bir acıya dönüşür.

Cenazeden sonra yaşadığı yas, Akılbek'in davranışlarını değiştirir. İnsanlardan uzaklaşır ve içmeye başlar. İşe gitmez ve günlük hayatına dönmekte zorlanır. Öfkesini kontrol etmek de giderek daha zor bir hâle gelir. Carkın'ın eski eşi Esen'le kavga etmesi, yaşadığı acının öfkeye dönüştüğünü gösterir. Akılbek, Esen'in Carkın'a yaptığını düşündüğü haksızlıkları kabullenemez. Aralarındaki tartışma sonunda Akılbek'in polis tarafından götürülmesine kadar varır.

Carkın'ın ölümü, Akılbek'in çevresindeki insanlarla ilişkisini de değiştirir. Sapar gibi arkadaşları ona destek olmaya çalışır. Akrabaları ve tanıdıkları da kendisini insanlardan tamamen uzaklaştırmaması için yanında olmaya çalışır. Ancak bütün bu çabalar Akılbek'in acısını hemen ortadan kaldıramaz. Çünkü Akılbek sadece sevdiği kadını değil, onunla birlikte kurmayı hayal ettiği geleceği de kaybetmiştir.

Örnek Sahne: Akılbek eve geldiğinde yaşlı komşusu Matrena, Carkın'ın kardeşi Samat'ın geldiğini ama bulamadığını söyler. Ertesi gün Akılbek işe gider ve Carkın'ın orada olacağını düşünerek tiyatroyu arar. Carkın'ın işe gelmediğini öğrenir. Oysa o gün işe gelmesi gerekiyordu. Endişelenen Akılbek, Carkın'ın evini arar. Telefona Samat çıkar. Sesi ağlamış gibidir ve Akılbek'ten yanına gelmesini ister. Akılbek eve vardığında evin çevresinde toplanmış bir kalabalık görür. Uzak akrabalarından birinin eşi, "Daha çok gençti, çok da güzeldi," der. Akılbek hâlâ ne olduğunu tam olarak anlayamaz. Her şey ona gerçek dışı gelir; sanki bir rüyanın içindeymiş gibidir. Sonra Carkın'ı yatağında son kez görür. Hâlâ genç ve güzeldir, fakat artık hayatta değildir.

Etik: Mesleki Dürüstlük ve Gerçeğin Peşinden Gitmek

Akılбек'in hayatına baktığımızda, adalet duygusunun onun için ne kadar önemli olduğunu görebiliriz. Yanlış olduğunu düşündüğü bir şey karşısında kolayca sessiz kalmaz. Doğru bildiğini söylemek kendi geleceğini tehlikeye atsa bile bundan vazgeçmez. Bu özelliğini, Güney Kırgızistan'da gazeteci olarak çalıştığı dönemde açıkça görürüz. Akılбек, güçlü ve etkili bir kolhoz başkanı olan Sadırbay hakkında araştırma yapmaya başlar. Kolhozun başarısıyla ilgili anlatılanların gerçeği yansıtmadığını ve orada çalışan insanların baskı altında yaşadığını fark eder. Sadırbay, Akılбек'ten kendisi hakkında olumlu bir yazı yazmasını ister. Hatta yayımlanmasını istediği bilgilerin bulunduğu bir defteri ona verir. Akılбек kendisinden ne beklendiğini anlar, fakat istenenleri olduğu gibi yazmayı kabul etmez. Bunun yerine Sadırbay'ın yaptıklarını eleştiren bir yazı kaleme alır. Bunun ardından bir soruşturma başlatılır ve sonunda Sadırbay görevinden alınır. Ancak Akılбек de bunun bedelini işini kaybederek öder. Yine de gerçeği söylediği için pişman olmaz.

Akılбек'in adalet duygusu yıllar sonra Carkın'ın eski eşi Esen'le yaşadığı olayda da ortaya çıkar. Akılбек, Esen'in Carkın'a nasıl davrandığına, Carkın'ın oğluna karşı ilgisiz kalmasına ve onun cenazesine bile katılmamasına çok öfkeli. Bir gün bir kafede Esen'le karşılaşır. Esen'in yanında genç bir kadın vardır. Kadın, Esen'le üç aydır birlikte yaşadığını ve hamile olduğunu söyler. Esen ise onun konuşmasını engellemeye çalışır. Akılбек bu durum karşısında hemen endişelenir. Genç kadının başına ne geleceğini düşünür. Nerede yaşadığını ve ailesinin kim olduğunu sorar. Çünkü Esen'in bir süre sonra bu kadından sıkılıp onu ortada bırakabileceğinden korkar.

Esen, Akılбек'e kendi hayatına karışmamasını söyler. Ayrıca Carkın'la yaptığı evliliğin bozulmasından Akılбек'i sorumlu tutar. Bunun üzerine Akılбек çok sinirlenir ve Esen'e vurur. Daha sonra polis tarafından götürülür. Bu olay, ilerleyen dönemde araştırma enstitüsündeki görevini kaybetmesine yol açan sorunlara da eklenir.

Akılбек kusursuz bir insan değildir. Bazen öfkesine yenilir, düşünmeden hareket eder ve yaptığı davranışların sonuçlarını hesaba katmayabilir. Fakat bütün bu olaylarda onun değişmeyen bir yönü vardır: Bir insanın haksızlığa uğradığını düşündüğünde buna seyirci kalmaz. Doğru bildiği şeylerin peşinden gider. Bu yüzden zaman zaman işini kaybeder veya başını derde sokar. Buna rağmen inandığı şeylerden vazgeçmez. Akılбек için vicdanının rahat olması, kariyerini korumaktan ya da herhangi bir sorun yaşamaktan daha önemlidir.

Örnek Sahne: Akılбек'in Sadırbay hakkında yazdığı makalesi yayımlandıktan sonra Akılбек ve baş müdür bölge yöneticisinin makamına çağırılır. Üst düzey bir görevli, yazının yayımlanmasına izin verdikleri için onları azarlar ve böyle bir yazının nasıl yayımlandığını sorgular. Daha sonra baş müdür gazete çalışanlarını toplar ve Akılбек'in yazısını eleştirir. Sadırbay'ın bölgenin en başarılı kolhoz yöneticilerinden biri olduğunu söyler. Ardından çalışanlardan Akılбек'in işten çıkarılması için oy vermelerini ister.

Akılбек ise kendisini savunmaya çalışmaz ve yazdıklarını geri almaz. İşini korumak için özür dilemez ve düşüncelerinden vazgeçmez. Eşyalarını toplar ve Oş'a gitmek üzere oradan ayrılır. Daha sonra Frunze'ye uçmayı planlar. Onun sessizce ayrılması, yaptığı seçimin sonuçlarını kabul etmeye hazır olduğunu gösterir. İşini kaybetse bile doğru bildiği şeyden vazgeçmez. Bu olay, Akılбек'in kendi doğrularına ve vicdanına bağlı kalmasının onun hayatında ne kadar önemli olduğunu açıkça gösterir.

İdeoloji: `Sovyet İdeolojisi ve Kayırmacılık

Eserde kayırmacılık, kişisel ilişkiler ve yakınlıklar üzerinden de ele alınır. Akılбек ile Sadırbay aynı bölgedendir. Sadırbay, aynı yerden gelmelerinin Akılбек'in kendisine karşı daha anlayışlı davranmasını sağlayacağını düşünür. Eserde anlatılan toplumda kişisel ilişkiler, destek bulmak ve istediklerini elde etmek için önemli bir yere sahiptir. Sadırbay da Akılбек kolhozunu araştırmaya geldiğinde bu ilişkilerden yararlanmaya çalışır.

Sadırbay kolhozun başkanıdır ve kolhozun resmî olarak çok iyi bir ünü vardır. Bölgedeki en iyi ürünlerden bazılarını yetiştirdiği ve tarım alanında başarılı sonuçlar aldığı sık sık söylenir. Sadırbay çeşitli ödüller almış, hatta devletin en yüksek ödülüne aday gösterilmiştir. Dışarıdan bakıldığında başarılı ve saygın bir tarım yöneticisi olarak görünür. Ancak Akılбек araştırmaya başladığında, kolhoz hakkında anlatılanlarla orada gerçekte yaşananların birbirinden çok farklı olduğunu görür.

Yolların durumu bunun en açık örneklerinden biridir. Yollar kötü durumdadır ve Sadırbay'ın kendi şoförü bile bundan şikâyet eder. Sadırbay ise sorunu hemen ele almak yerine, yolları daha sonra düzelteceklerini söyler. Kolhoz başarıları nedeniyle övgüler almaya devam ederken, gerçekte yaşanan sorunlar böylece geri plana atılır. Bozuk yollarla sıradan işçiler ve şoförler uğraşmak zorunda kalır. Sadırbay ise bütün bunlara rağmen kolhozu başarılı göstermeye devam eder.

Sadırbay, yaptığı işler eleştirildiğinde de savunmaya geçer. Bölgeden bir görevli inek çiftliklerindeki koşulları eleştirdiğinde Sadırbay, "Bana akıl vermeyin, biz ne yaptığımızı biliyoruz," diye karşılık verir. Eleştiriye dinlemek veya sorunları nasıl çözeceğini açıklamak yerine, kendisini eleştiren kişiyi susturur. Sahip olduğu makam sayesinde eleştirilerle uğraşmak yerine onları geçiştirebilir.

Başka bir sahnede Sadırbay'ın sıradan kolhoz çalışanlarına nasıl davrandığı görülür. İki çiftçi bir sorunlarını anlatmak için onun yanına gelir ve Sadırbay'ın kendilerini dinlemesini bekler. Ancak Sadırbay onları kaba bir şekilde başından savar ve "Ben oyun mu oynuyorum?" anlamına gelen bir söz söyler. Bundan sonra bu iki çiftçiden bir daha söz edilmez. Bu sahne, Sadırbay ile kolhozun başarılı olmasını sağlayan insanların arasındaki uzaklığı gösterir. Sadırbay kendi makamını ve itibarını korumakla ilgilenirken, çiftçilerin yaşadığı sorunlarla fazla ilgilenmez.

Sadırbay, Akılbek'in kolhozu kendi başına dolaşıp istediği gibi incelemesine izin vermek yerine onu güzel evinde büyük bir yemeğe davet eder ve ona cömert davranır. Akılbek'e kolhozla ilgili bilgilerin bulunduğu mavi bir defter verir. Eşi de resmî araca meyveler doldurur ve şoförün Akılbek'i şehre götürmesini ister. Sadırbay ayrıca Akılbek ileride evlenirse başlık parasına ve düğün masraflarına yardım edeceğine söz verir. Bütün bu davranışlarıyla Akılbek'e yakınlık göstermeye ve onun kendisine karşı bir borçluluk hissetmesine yol açmaya çalışır.

Akılbek ise bütün bu iyiliklerin etkisinde kalmaz. Köylerde kalır, farklı insanlarla konuşur ve bilgileri kendi başına toplamaya devam eder. Sadırbay'ın verdiği mavi defterdeki bilgileri kullanmaz çünkü bunların doğru olmadığını görür. Çiftçilerin anlattıkları ve Akılbek'in kendi gözleriyle gördükleri, Sadırbay'ın anlattığı durumdan çok farklıdır. Bir tarafta ödüller, övgüler ve resmî raporlar vardır; diğer tarafta bozuk yollar, inek çiftliklerindeki sorunlar ve dertlerini anlatamayan çiftçiler vardır. Ödüller ve övgülerle oluşturulan başarılı yönetici görüntüsü ile Akılbek'in kolhozda gördüğü gerçek arasındaki fark böylece açıkça ortaya çıkar.

Akılbek'in yazdığı yazı sonunda hem kendisi hem de gazete için sorun yaratır. Akılbek ile baş müdür bölge yönetiminin makamına çağrılır ve azar işitir. Daha sonra baş müdür gazete çalışanlarını toplar ve Akılbek'in yazısını eleştirir. Sadırbay'ın bölgenin en başarılı kolhoz yöneticilerinden biri olduğunu söyler. Ardından çalışma arkadaşlarından Akılbek'in işten çıkarılması için oy vermelerini ister. Akılbek'in yazısına gösterilen bu tepki, başarılı ve saygın bir yönetici olarak tanıtılan, aynı zamanda üstlerinden destek gören bir kişiye karşı çıkmamanın ne kadar zor olduğunu gösterir. Sadırbay hakkında oluşturulan resmî itibar, yetkililer için Akılbek'in ortaya çıkardığı gerçek sorunlardan daha önemli hâle gelir.

Akılbek yazısını geri almaz ve kendisini korumaya çalışmaz. Sadırbay'la aynı bölgeden gelmesinin sağlayabileceği yakınlığı da kullanmaz. Eşyalarını toplar ve oradan ayrılır.

Örnek Sahne: Akılbek, baş müdür yardımcısıyla konuşur ve kolhoz üyeleriyle ve çiftçilerle kendisinin görüştüğünü anlatır. Yazısını söylentilere veya başkalarından duyduğu bilgilere dayanarak yazmamıştır. Bir gazeteci olarak adil ve tarafsız olması gerektiğine inanır. Daha sonra çalışma arkadaşlarına yazı hakkında ne düşündüklerini sorar. Bazıları, "Saygın bir insanı kırmamalıyız," der. "Sadırbay önemli ve saygın bir başkandır." Baş müdür yardımcısı da Sadırbay'ın görev yaptığı bölgedendir. Akılbek'in yazdıklarının çoğunun orada zaten bilindiğini kabul eder.

"Evet, bunları daha önce de duyduk," der. "Ama Sadırbay hakkında kimse bir şey yapamadı."

Bir süre durur ve diğerlerine bakar. "Bu yüzden bundan sonra ne yapacağımızı iyi düşünmemiz gerekiyor," der. Çalışma arkadaşları ise hâlâ ne yapacakları konusunda kararsızdır.